

Georg Simmel

Kant-Simmel- Simmel nastoji primijeniti neka od Kantovih učenja na proučavanje ljudskog društva. Smatra da društveni procesi u kojima ljudi sudjeluju tvore organizirane i postojane strukture, da ti obrasci društvene organizacije sustavno utječu na djelovanje te da se njihove posljedice mogu promatrati i predviđati nezavisno od specifičnih ciljeva uključenih aktera. Prema tome, za razliku od Webera, on drži da bi se soc trebala usredotočiti na izvođenje bezvremeno važećih zakona društvene organizacije, a to je stajalište bez sumnje plod njegove filozofsko-sociološke retematizacije Kanta. Nastojanje da se pokaže kako društvene strukture utječu na interakciju među ljudima neovisno o njihovim posebnim namjerama proizašlo je iz neokantovske orijentacije. Veza između Kanta i Simmela najjasnije dolazi do izražaja u ogleđima Kako je društvo moguće. Kanta je na to pitanje odgovorio utvrđujući postojanje stanovitih apriornih kategorija (kao što su prostor i vrijeme), koje promatrač koristi kako bi kaotične osjete što ih prima iz vanjskoga svijeta pretvorio u pojmovno znanje. Prema tome, kad su elementi prirode na neki način konceptualizirani njihovo jedinstvo potpuno ovisi o promatraču. Za razliku od toga, društveno jedinstvo istodobno obuhvaća iskustvo sudionika i predmet sociološkog promatranja. Simmel kaže kako je odlučujuća razlika između jedinstva jednog društva i jedinstva prirode, što se ovo posljednje ostvaruje isključivo u promatračkom subjektu, on ih isključivo proizvodi od po sebi nepovezanih čulnih elemenata; nasuprot tome društveno jedinstvo njegovih elemenata, pošto su oni svjesni i sintetički aktivni, realizira se bez daljega i nije mu potreban promatrač. Kantov stav da povezanost nikako ne može biti u stvarima jer je ostvaruje samo subjekt, ne važi za društvenu povezanost, koja se činjenično i neposredno izvodi u stvarima koje su ovdje individualne duše. Ljudi naime u svakodnevnom životu apsorbiraju bezbroj posebnih međuodnosa, ekonomskih, političkih, socijalnih, obiteljskih, i te im veze daju amorfni smisao jedinstva, osjećaj da su dio postojeće i stabilne društvene strukture.

1. Što Simmel podrazumijeva pod intelektualizacijom života u moderni i kako se utjecaj novca očituje u tome? Zahvaljujući tome što napredovanje novčane razmjene dovodi do sve šire upotrebe supstituta i simbola koji više nemaju nikakvu materijalnu vezu s predmetima koje predstavljaju, novac postaje pukim simbolom. Rast intelektualnih sposobnosti apstrakcije karakterizira epohu u kojoj novac sve više postaje čistim simbolom, ravnodušnim na vlastitu vrijednost. Intelektualnost nije drugo do subjektivno predstavljanje objektivne organizacije svijeta. S jedne strane, zahvaljujući intelektualizaciji života i pojačavanju nervne stimulacije svojstvene velikim metropolama, svijest i osjećaj razlike, osobito među trenutačnim iskustvima, poprima crte razdraženosti. S druge pak strane, ista ta intelektualizacija stvara načelo obrane subjektivnosti jer čovjek postaje proračunat, sve racionalniji, podložan vladavini kvantitativnosti, ravnodušnosti spram svega što je uistinu individualno. Moderni život preobražava odnose među ljudima. S obzirom na to da je odvajanje od svijeta sve naglašenije, da se sve može prodati i kupiti, čovjek je primoran da u predmetima nađe čvrstinu i snagu koju više ne osjeća u samom sebi. Oslobađa se stvari pomoću novca, ali time postaje još ovisniji o onome što konkretno posjeduje. Pojedinaac je sve ovisniji o davanjima

sve većeg broja drugih pojedinaca a istodobno je sve³ nezavisniji od svakog pojedinca i od osoba koje se skrivaju iza tih davanja.

2. Kako Simmel vidi ulogu novca i koji proces objašnjava? Kao univerzalni princip razmjene novac je simbol svih posredovanja. Novac izražava međusobni odnos vrijednosti predmeta, on izjednačuje nejednake stvari. Posredstvom novca i putem nza razmjena vrijednost nadilazi pojedince, upravo zbog toga svakodnevno obrtanje novca oblikuje društvo koje prelazi na posredovanje simbolima. Svjestan je opće evolucije društva prema rastakanju supstancijalnosti. Novac je najprimjereniji simbol relativističkog odnosa čovjeka is svjeta jer je on simbolički odraz svega što povezuje i razdvaja društveni život i subjektivni život. Posredstvom novca Simmel pokušava ustanoviti odnos između najfragmentarnijih i najpovršnijih elemenata života i najdubljih i najbitnijih tendencija društva. Simmel smatra da novac mijenja svoju društvenu funkciju: bio je sredstvo za ostvarenje cilja(supstancijalnu vrijednost), a postao je cilj sam za sebe(funkcionalna vrijednost). Novac povećava slobodu ličnosti, vlastito izvršenje određene radnje može se zamijeniti plaćanjem određenog novčanog iznosa. To dovo di do personalizacije ljudskih odnosa. Novac vrši ogroman utjecaj na društvo i na čovjeka, novac mijenja čovjekov stil života i društva, on dotiče i najintimniju sferu života. Postavlja se pitanje dolazi li zbog novca do otuđenosti kulture u suvremenom društvu? Računanje i kalkuliranje postaju temeljne označnice suvremenog društva, nema više iracionalnosti, sve postaje racionalnost.

3. Simmelova podjela sociologije- Simmel u Temeljnim pitanjima sociologije utvrđuje 3 područja koja polje sociološke znanosti: sociološko proučavanje povijesnog života i razvoja, koje naziva općom sociologijom; sociološko proučavanje formi interakcije nezavisnih od povijesti, koje naziva čistom ili formalnom sociologijom; sociološko proučavanje epistemoloških i metafizičkih aspekata društva, koje naziva filozofskom sociologijom. Opća se sociologija bavi ukupnošću povijesnog života oblikovanog na socijetalan način, to jest kroz interakciju. Simmel smatra da u tumačenju povijesti treba razlikovati sociološki i nesociološki pristup. Povijesni razvoj vidljivih društvenih struktura što ih proučavaju postojeće discipline (pravo, politika, ekonomija, religija, jezik itd.) valja podvrgnuti sociološkoj analizi te praviti razliku između društvenih formi i društvenih sadržaja. U svakom se ljudskom društvu može razlučivati sadržaj od forme i ono znači uzajamno djelovanje pojedinaca. Čista ili formalna sociologija sastoji se u istraživanju samih socijetalnih formi. Naime, ako se društvo poima kao interakcija među pojedincima tada je opis te interakcije zadaća znanosti o društvu. To znači da treba izdvojiti i utvrditi temeljne forme interakcije. Simmel se usredotočuje na brojne manje vidljive, ali vrlo značajne društvene forme: generički društveni procesi kao što su diferencijacija, sukob i promjena; strukturirani odnosi uloga kao što je uloga stranaca u društvu itd. Filozofska sociologija svjedoči o Simmelovu nastojanju da se prizna važnost filozofskih postavki za razvoj sociologije kao akademske discipline. Simmel nije dao razrađen odgovor na pitanje je li društvo cilj ljudskog postojanja ili je ono pak sredstvo individualnih ciljeva (epistemološki gledano, sociološko istraživanje mora polaziti od pretpostavke koja se to pita).

4. Simmel-subjektivno-objektivno- Prema Simmelu, iskustvo modernog svijeta prožeto je distancom između subjektivne i objektivne kulture. Taj je jaz temelj njegova poimanja pojedinca i svijeta. Sam pojedinac nastaje iz čina razdvajanja od svijeta, odvajanja od univerzuma s kojim je bio stopljen. Simmel ima na umu da je refleksivnost svijesti odmak od sebe same, njezina sposobnost da sebe uzima kao objekt. To je temeljni i neprevladivi rascjep iz kojeg proizlazi čovjekova moć unutarnjeg podvajanja. Društvo je objektivna forma subjektivnih svijesti.

Društvo je zbir međusobnih odnosa(djelovanja, interakcija) između individuuma (oblici udruživanja) i u kojima individuumi socijaliziraju svoje subjektivne motivacije. Njegova je sociologija usredotočena na utvrđivanje onih temeljnih društvenih formi (sukob, grupna vezanost, razmjena, veličina, nejednakost, prostor) koje utječu na društveno djelovanje s obzirom na intencije aktera. **Društvo** se stvara kao koncept u korist cijelog niza više ili manje trajnih oblika udruživanja. Simmel drži da društvo postoji svugdje gdje ljudi uzajamno djeluju i kroz razne forme udruživanja stvaraju trajno ili prolazno jedinstvo

5. Predmet soc kod Simmela- Predmet soc je društveni oblik;jedan te isti oblik može imati različite svrhe, kao što isti sadržaj može dobiti različite oblike;predmet soc je utvrđivanje čistih oblika, njihovo sstemstako sređivanje, objašnjavanje njihove psihičke osnove i povijesnog razvoja. Premdet soc je društvo ali gledano kao jedna jedinstvena cjelina. U konkretnim društvenim pojavama nerazdvojno su povezani oblik i sadržaj. Forme što ih stvara sam društveni život glavni su predmet sociologije koja ih nastoji odvojiti od sadržaja (psihičkih stanja, poriva, interesa, individualnih ciljeva). To analitičko odvajanje polazi od činjenice da se raznovrsnost ponašanja odvija posredstvom formalno identičnih okvira, kao i od činjenice da se isti sadržaj ili interes mogu očitovati u mnoštvu društvenih formi. Ukupnost ih društvenih formi tvori društvo. Stoga su forme, modeli udruživanja različita i konstitutivna posredovanja koja govore o pravilnosti ljudske prakse. Društvo je objektivna forma subjektivnih svijesti.

6. Tipovi djelovanja kod Simmela- Simmel polazi od uvida da društvo neposredno stvaraju njegovi vlastiti elementi, iz čega proizlazi potreba da se proučavaju procesi koji karakteriziraju pojedince i uvjetuju njihovo postajanje kao članova društva. On ustanovljuje 3 apriorna oblika udruživanja, koji se odnose na „ja“ i „ti“. Ponajprije, društveni život počiva na apstrakcijama, na parcijalnim slikama drugih. Druge percipiramo samo preko generalizacija, preko uloga koje igraju u specifičnim kontekstima. Potom, iako je pojedinac tipiziran preko svojih uloga on je i nešto drugo, ne svodi se samo na svoju društvenu dimenziju jer život nije potpuno društven. Napokon, život u društvu odvija se tako kao da je svaki element predodređen objektivnim položajima u društvenoj hijerarhiji, neovisno o volji pojedinaca.

7. Društvene forme i kako ih socijalno treba proučavati? forme što ih stvara sam društveni život glavni su predmet sociologije koja ih nastoji odvojiti od sadržaja (psihičkih stanja, poriva, interesa, individualnih ciljeva). To analitičko odvajanje polazi od činjenice da se raznovrsnost ponašanja odvija posredstvom formalno identičnih okvira, kao i od činjenice da se isti sadržaj ili interes mogu očitovati u mnoštvu društvenih formi. Ukupnost ih društvenih formi tvori društvo. Stoga su forme, modeli udruživanja različita i konstitutivna posredovanja koja govore o pravilnosti ljudske prakse. Društvene forme se stalno izučavaju u povezanosti s konkretnim i individualnim konfiguracijama, tj. Simmelove forme imaju ponajprije ulogu posredovanja: one omogućuju da se, unutar početne razdvojenosti ljudi i društva, istodobno shvati trajnost društvenog života i njegova neprestanog ponovnog stvaranja. Društvo je objektivna forma subjektivnih svijesti. Društvene su forme primjer rascjepa između subjektivnog i objektivnog, te razdaljine između pojedinaca i njegovih manifestacija.

8. Stranac- Stranac je paradigma stanovnika velegrada- „Čovjek modernog društva koji živi u tom društvu stvarno mu ne pripadajući“. Lik stranca se pojavljuje kao važan simbol modernog posredovanja. Tema stranca dolazi do izražaja kao oblik sinteze između lutajućeg života i vezanosti za neko mjesto, odnosno kao oblik samoposredovanja određene grupe. On je sinonim posredovanja. Kada se udruživanje pokaže pogrešnim Simmelov se stranac oboružava nizom značajki svojstvenih novcu. Njegova upućenost na trgovinu daje strancu specifičan karakter pokretnosti. Stranac susreće pojedince koji ga okružuju, ali kako je bez korijena on s njima nema nikakvu organsku vezu. Odatle proizlazi njegova objektivnost jer budući da je lišen grupnih partikularizama i parcijalnosti on se može pozivati na objektivnije obrasce i manje je prinuđen podvrgavati se tradiciji. Sa strancem uglavnom održavamo apstraktnije veze, interakcije s njim mogu se interpretirati u općenitijim kategorijama koje su manje opterećene organskim vezama. Kao i spram novca, odnos sa strancem obilježen je pokretljivošću, objektivnošću i apstrakcijom. Stranac je prije svega simbol unutarnjeg i izvanjskog posredovanja grupe. Pomoću posebnog odnosa što ga održava sa strancem grupa uspijeva, njegovim posredovanjem, iznova stvoriti odnos sa samom sobom. Stranac utjelovljuje pobjedu objektivne kulture nad subjektivnom kulturom, apsolutnu potrebu razdvajanja između sadržaja i formi.

9. Lik ambivalentnosti života-Lik blazirana čovjeka- **Prema** Simmelu priroda novca i priroda financijske logike potiču apstraktno ponašanje koje je uvijek racionalno. Blaziranost se javlja kao samoizoliranost a to je ujedno i oblik socijalizacije(učimo kako izbjeći konfliktne i neugodne situacije i kako uštedjeti vrijeme)Zbog neumoljive diferencijacije života i nervnih podražaja kojima je izvrnut, čovjek se zatvara u stajalište kojemu značenje i vrijednost razlika među stvarima postaje posve ispraznima. Za Simmela je blaziranost fenomen duše koji najviše dolazi do izražaja u velikom gradu. Blaziranost je ambivalentan stav prije svega zbog toga što proizvodi ekstremnu formu subjektivizma naspram rastućeg objektivizma svijeta. Blaziranost pomoću ravnodušnosti štiti pojedinca od pretjerane razdraženosti kojoj je izvrnut u velikom gradu. To je stav koji na kraju može dovesti i do vlastitog obezvrjeđenja, ali koji se pokazuje neophodnim kako bi se izbjegla atomizacija pojedinca.

Karl Mannheim

1. Mannheim u svojoj ideologiji razlikuje suprotnosti partikularno-totalno posebno-opće, koje su kombinacije moguće iz toga? Ukratko objasni svaku. – Mannheim piše da se transformacijska tendencija promjene od partikularnog na totalni pojam ideologije u današnje doba sve više produbljuje. Budući da se radi samo o sociološkoj analizi protivnika ostaje se pri jednoj posebnoj verziji te teorije. Do opće se verzije totalnog dolazi pojma ideologije dolazi ako se posjeduje hrabrosti da se kao ideološka ne promatra samo protivnička nego sva stajališta, dakle i vlastito. U slučaju suprotnosti partikularno-totalno gledište kojega se provodi podjela u bitnome tiče pitanja označavaju li se kao ideološke pojedinačne ideje ili cijela svijest i funkcionalizira li se psihološka ili noološka razina kod suprotnosti posebno-opće postavlja se pitanje je li društveno uvjetovano mišljenje svih strana (uključujući i našu) ili samo naših protivnika.

2. 2 tipa (značenja) ideologije definirati-Pokušava se provoditi sociološka analiza značenja kako bi se uz njezinu pomoć problemi razjasnili u realnom povijesnom kontekstu. Moguće je razlikovati dva međusobno odvojena pojma ideologije: partikularni i totalni pojam ideologije. S partikularnim pojmom ideologije susrećemo se kada riječ treba značiti samo to da se ne želi vjerovat određenim idejama i predožbama protivnika. Njih se smatra svjesnim prikrivanjima nekog stanja čije istinsko spoznavanje nije u protivnikovu interesu. Mannheim piše kako se tada može raditi o svjesnom laganju,instinktivnom prikrivanju,samozavaravanju i prijeverare ods trane drugog. Taj pojam ideologije koji se sasvim postupno odvojio od jednostavnog pojma lai. Partikularan je u višestrukome smislu te riječ. Partikularan pojam ideologije označava fenomen koji se nalazi između jednostavne laži s jedne strane i teorijski lažno strukturirane perspektive s druge. On označava sloj zavaravanja koje se odvija na psih razini s određenom nužnošću.Njegova partikularnost dolazi do izražaja kada mu se suprotstavi radikalna, totalna pojam ideologije. Mannheim smatra da može govoriti o ideologiji neke epohe ili neke pov-društveno konkretno određene grupe u tom smislu da se misli na osebnost i ustroj totalne strukture svijesti re epohe odnosno tih grupa.

Istraživanje je li moguća politika kao znanost kao zadaću si postavlja praćenje ideje o ideološkoj uvjetovanosti mišljenja u njezinu najdosljednijem obliku.

Ono zajedničko i presudno za misao ideologije i utopije jest to što se u njoj doživljava mogućnost lažne svijesti.

3.Sličnosti i razlike između pojmova ideologije? Zajedničko im je to što intenciju sadržaj(ideje protivnika) ne pokušavaju shvatiti izravno razumijevajućim uranjanjem u ono što je rečeno, nego zaobilaznim putem razumijevanja onog kolektivnog ili individualnog subjekta koji te ideje izgovara i na stanju čjeg bitka mi te ideje funkcionaliziramo. Ideje se shvaćaju polazeći od stanja subjekta bitka, tako što se interpretiraju kao funkcije tog stanja. Oba pojma ideologije funkcionaliziraju takozvane ideje na nositelja i njegovo konkretno stanje u društvenom prostoru. **Razlike:** Dok partikularni pojam ideologije želi kao ideologije označiti samo dio tvrdnji protivnika,a i taj dio samo s obzrom na njihov sadržaj, totalni pojam ideol dovodi u pitanje ukupan protivnikov svjetonazor te želi i te kategorije razumijeti polazeći od kolektivnog subjekta. U slučaju partikularnog pojma ideologije funkcionaliziranje se kreće samo na psihološkoj razini. Prema Mannheimu laži se ovdje još uvijek mogu razotkriti, sumnja u ideologiju još uvijek nije radikalna. Partikularni pojam ideologije barata

jednom psihologijom interesa, a totalni mnogo više formaliziranim pojmom funkcije koji se, koliko je to moguće odnosi na objektivne strukturalne povezanosti.

4. moderni izraz ideologije- Do neke se mjere naznake moderne koncepcije ideologije može vidjeti u Baconovim naučima o idolima. Za Bacona idoli znače lažne bogove; predrasude i postoje 4 vrste: idola tribus, idola specus, idola fori, idola theatri. Oni predstavljaju izvore varke i neki od njih potječu od ljudske prirode uopće neki od pojedinaca ali zatvaraju put do istinskog uvida.

5. Kako se razvio moderni totalni pojam ideologije? Prema Mannheimu prvo su se trebali poduzeti novi misaoni procesi kako bi se kao sinteza mnogih preobrazbi koje su se kretale u istom smjeru mogao ozbiljiti taj totalni pojam ideologije. Mannheim iznosi faze u kojima postaje moguć taj totalni pojam ideologije. Prvi najvažniji korak dogodio se nastankom filozofije svijesti. Slika svijeta ovdje je strukturalno jedinstvo, a ne puka raznolikost i ovdje dolazi do prvog otpuštanja u odnosu na ontološki dogmatizam za koji je svijet dan neovisno o nama. Drugi korak je bio taj da se totalno ideološko gledanje historiziralo. To je djelo historičke škole i Hegela. Oni polaze od toga da je slika svijeta jedinstvo i da se može zamisliti samo u odnosu spram subjekta. Tada se dodaje smisao da je zapravo riječ o jedinstvu koje se transformira u povijesnom postojanju. Najvažniji korak prema stvaranju modernog totalnog pojma ideologije nastao je z povijesno-društvenog kretanja. Kada nositelj povijesne svijesti više nije bio narod, nacija, nego je to postala klasa, a teorijska tradicija je prihvatila uvid da se struktura društvenog tijela diferenciraju u smjeru društvenih napetosti.

6. Problem lažne svijesti- znanje o mogućnosti neke lažne svijesti religijskog je porijekla i kao takvo sa stajališta moderne pripada misaonom nasljeđu. Kao problem se pojavljuje uvijek kada okolni svijet počne dvojiti u autentičnost svojih osjeta li misli. ako se u nama pojavi sumnja da imamo lažnu svijest onda se bojimo zakazivanja pred jednom unutarsvjetskom intencijom. Kod vrednujućeg pojma ideologije lažna svijest zakazuje na bitak koji se iznova oblikuje u uvijek novim duševnim procesima. Već se iz toga može razumijeti zašto se cijela energija, koju dijalektika misli prisiljava da se odrekne težnje za nadvremenskim vrijednostima, usredotočuje na razlikovanje zbiljskih i nezbiljskih misli jednog doba.

7. političar- nema svaki političar iracionalističku ontologiju. Promicanje partikularne ideologije je politička zbilja. Političar mora biti autorefleksivan, mora se odmaknuti od vlastite pozicije prema nečemu. Ideologija predstavlja instrument pol legitimacije.

8. Soc znanja- Distinkcija između partikularnog i totalnog pojma ideologije predstavlja početni korak u pokušaju utemeljenja soc znanja. pojavom opće verzije totalnog pojma ideologije iz pukog nauka o ideologiji nastaje soc znanja. U soc znanja događa se to da se u obliku izvještaja o situaciji susrećemo i sa stanjem našeg vl mišljenja koje je postalo kritično i sklopove prožimamo intencijom koja je usmjerena prema totalitetu. Mannheim kaže da se čovjek mora iznova naučiti misliti ako se u razvoju mišljenja pojave nove situacije mišljenja. Mannheim želi utemeljiti soc znanja za teorijsko i političko djelovanje. Ideologija,

kao društvena pojava, može biti predmetom sociološkog proučavanja i istraživanja, koje pripada području sociologije znanja („sociologija ideologija“),

9. Na stupnju općeg i totalnog pojma ideologije razlikujemo 2 vrste; vrijednosno neutralnu i vrednujuće (spoznajnoteorijsko-metafizički) orijentiranu. Definiraj osnovne pojmove koji se javljaju u ovom citatu (opća verzija totalnog pojma ideologije,vrijednosno.neutralan pojam ideologije, vrednujući pojam ideologije) Do opće se verzije totalnog pojma dolazi ako seposjeduje hrabrosti da se kao ideologična ne promatraju samo protivnička nego sva stajališta a time i vlastito. Prema općoj verziji tog pojma ideologije ljudsko je mišljenje u svim epohama ideološko i nju je teško izbjeći. Vrijednosno neutralni pojam ideologije-zadaća takvog vrjednosno neutralnog proučavanja ideologije bit će istraživanje konkretne partikularnosti pojedinih stajališta njihovih uzajmnih međuodnosa u povezanosti s ukupnim društvenim događanjem. Vrijednosno neutralna panorama povijesti vodi u relacionizam. Relacionizam znači međusobno odnošenje svih elemenata smisla i njihovu uzajamno utemeljujuću smisaonost u nekom određenom sistemu. Ono što se tematizira pri vrijednosno neutr. istraživanju ideologije stalno je odnošenje svake spoznaje i u njoj sadržanih osnovnih elemenata spram sklopova smisla. Vrijedn neutr pojam ideol koji je isprava samo želio promatrati i istraživati pov život koje se uvijek drukčije oblikuje, pretvara se u vrednujući, spoznajnoteorijski pojam i u ontološko-metafizičko vrednovanje. Vrednujući pojam ideologije-vrijednosno neutralan stav naknadno se poveže s nekim spoznajnoteorijskim stavom.

Relativizam- nastaje iz diskrepancije koja postoji između novog uvida u činjeničnu stukturu mšljenja i spoznajne teorije kojaje još ne može savladati. Želi li se napustiti taj relativizam, prvo se uz pomoć analize soc znanja mora uvidjeti da ovdje ne presuđuje spoznajna teorija kao takva nekoj vrsti mišljenja nego samo određena spoznajna vrsta spoznajne teorije

10. Zašto je utopija nužna? Radi se o transgresiji vlastitog mišljenja. Kad kažemo danas čeka spasenje, to je utopja. Tvrdi da je utopija nužna kako bi mogli prezaći vlastite okvire razmišljanja.

11. Ideologija-Ideologija je pak skup uvjerenja, ideja i projekcija preko kojih uže ili šire društvene grupe, socijalni, politički i kulturni pokreti izražavaju svoj društveni interes i teže uspostavi svoje hegemonije ili poboljšanju vlastitog položaja. To je „eksplicitni ili općenito organizirani sustav ideja i sudova koji služi za opisivanje, objašnjavanje, tumačenje ili opravdavanje položaja neke grupe ili nekog kolektiviteta i koji, uglavnom se nadahnjujući vrijednostima, zagovara određeno usmjerenje povijesnog djelovanja te grupe ili tog kolektiviteta“ (Rocher, 1968:127). Ideologija, u svojim različitim likovima i funkcijama- kao „lažna svijest“, kao faktor društvene integracije, kao instrument političke legitimacije - ne počiva na istraživanju stvarnosti i strogoj provjeri svojih rezultata, iako joj stanoviti znanstveni uvidi mogu poslužiti kao pokriće opravdanosti i ispravnosti. Dok su znanstvene koncepcije, bez obzira prihvaća li ih većina, univerzalne sve dok nisu opovrg nute, ideološke su koncepcije partikularne čak i onda kad su široko prihvaćene. Znanost *misli* zbilju (ma što o tome rekao Heidegger) a ideologija *manipulira*

mišljenjem o zbilji. Dok sociologija objektivno, i bez predpojmova, istražuje društvo, društvene

odnose, pojave, činjenice i procese, ideologija im pristupa kao materijalu, gradi i podlozi za militantno i vladateljsko nametanje određenih ideja. Sociološke su istine, kao

i istine drugih znanosti, proizvod univerzalne znanstvene umnosti a ideološke istine proizvod umnosti kojoj je jedini cilj uspostava nekog partikularnog oblika društvene moći. Dok ideologija,

kao društvena pojava, može biti predmetom sociološkog proučavanja i istraživanja, koje pripada području sociologije znanja („sociologija ideologija“), sociologija može biti samo instrumentom postizanja i učvršćivanja ideološke moći.

Horkheimer i Adorno

1. Razlika između tradicionalne i kritičke škole- Tradicionalna teorija je apstrahirana iz znanstvenog pogona koji funkcionira unutar danog stupnja diobe rada. Ona odgovara djelatnosti znanstvenika koju on obavlja pored svih drugih društva djelatnosti a da pritom nije jasna veza među pojedinim vrijesnotima. Stoga se u toj predožb javlja samo njeno značenje u izoliranoj sferi u kojoj se pod povijesnim pretpostavkama proizvodi. Tradicionalnom je mišljenju izvanjska geneza određenih sadržaja, praktična primjena pojmovnih sistema na te sadržaje i njegova praktična uloga. Kritička teorija je proizvod grupe njemačkih neomarksista nezadovoljnih marksističkom teorijom, posebno njenom naklonošću prema ekonomskom determinizmu Suvremena samospoznaja čovjeka nje matematička prirodna znanost koja se pojavljuje kao vječni logos, nego kritička teorija postoojećeg društva koja je zainteresirana za umne prilike. Kritička teorija društva relativirala je rastavljenost između individuuma i društva zbog koje pojedinac naznačene prepreke svojoj aktivnosti prihvaća kao nešto prirodno.

2. Horkheimer i Adorno- kultura u modernom društvu i njen utjecaj na pojedinca?

Autori uocavaju da se kultura proizvodi i prodaje poput sve ostale robe. Kulturna industrija se može shvatiti kao struktura koja kontrolira modernu kulturu nudeći nam lažnu i upravljajući kulturu. Kulturna industrija je ozbiljila čovjeka kao biće roda, svatko je ono čime može nadomjestiti svakog drugog. Zabavljati se znaci zaboraviti patnju, bijeg od loše zbilje, ali što je mnogo važnije, to je bijeg od otpora, oslobodenje od kritickog razmišljanja. Dakle, glavna funkcija zabave jest zaglupljivanje ljudi. Adorno i Horkheimer smatraju kako je kulturna idustrija sredstvo manipulacije, pomocu nje može se upravljati potrebama potrošaca. Jedno od njenih sredstava je, primjecuju autori, ideologija slucajnosti. Velica se element slucajnosti,

npr. koja će pjesma postati hit, koja statistička junakinja, itd. Time se ljudima daje na znanje da napor ne vodi ničemu, jer sreća nema veze s njihovom količinom rada i truda. Kako kulturna industrija ne može proglasiti život smislenim, njena ideologija jest neodređenost i monotomija; smisao se prikazuje u samom opstanku. Samim time autori smatraju da ideologija služi opravdanju daljnjeg postojanja i nepromjenjivosti sistema.

Iduci instrument ideologije kojeg autori navode, jest tragika. Kako ideologija smisao prikazuje samo u krutom opstanku, isti izgleda veličanstvenije i moćnije, što je temeljnije prožet patnjom.

Razlog zbog kojeg kulturna industrija može tako manipulirati s individualnošću autori vide u tome da se u njoj oduvijek reproducirala lomljivost društva. autori pesimistično kažu kako je sistem, njena ideologija i moc uvjeravanja/zaglušljivanja jednostavno prejaki.

U svijetu u kojem se svima nešto nudi autori navode reklame kao prikaz vladajućeg ukusa. Oni smatraju da prosječnost nije nešto čime kulturna industrija teži, jer biti prosječan znači spadati u kult jeftinog. Oni razmatraju i umjetnost kao potrošnu robu, jer ona odbacuje autonomiju građanske i ulazi u svijet robne privrede i besvrhovitosti anonimnog tržišta u kojem upravo to tržište diktira zahtjev za unovcivošću umjetnosti. Potrošačima ništa više nije skupo, a autori to objašnjavaju nestankom kritike i poštovanja u kulturnoj industriji. Autori prepoznaju bitnu karakteristiku kulturne industrije – nagrade. Te besplatne stvarčice i razni darovi koje slušatelji/gledatelji radija/televizije dobivaju odražavaju se na oblikovanje stava potrošača koji kulturu odbacuje u drugi plan jer ona postaje samo dodatak.

Među bitnim značajkama kulturne industrije autori također navode i jezik, koji utječe na reklamni aspekt kulture i postaje nositelj značenja. Oni zamjećuju i utjecaj načina izgovorene riječi, te objašnjavaju da većina ljudi određene riječi izgovara baš kao i spiker na radiju zaključujući da su i geste i jezik slušatelja/gledaoca prožete kulturnom industrijom.

Svi su slobodni da plešu i da se zabavljaju kao što su od vremena povijesne neutralizacije umjetnosti slobodni da pristupe bilo kojoj od bezbroj sekti. Ali sloboda u izboru ideologije, koju uvijek odražava privrednu ponudu, u svim se odjeljcima pokazuje kao slobodu za uvijek isto. Tko je autor i u kojem dijelu se nalazi citat? Kroz razradbu osnovnih pojmova pobliže odredite značenje pojma ideologije. Prema H. I A. potrošač postaje ideologijom industrije zabave čijim institucijama ne može umaći.

3. Teorija- nagomilano znanje u jednom obliku koji čini upotrebljivom po mogućnosti *najtemeljitiju karakterizaciju činjenica. kao cilj teorije javlja se univerzalni sistem znanosti.* Tvorba teorija postala je matematkonstrukcija. Teoretsko objašnjenje- uspostavljanje veze između pukog opažanja stanja stvari i pojmovne strukture našeg znanja. Kada se pojam teorije osamostali tada se preobražava u postavrenu ideološku kategoriju.

4. Na koji način se očituje iskrivljena svijest građanskog znanstvenika liberalne ere? Očituje se u najrazličitijim filozofskim sistemima. Proizvodnja se shvaća kao stvaralačka suverenost

mišljenja. Budući da se sva svojstva predmeta rastvaraju u misaona određenja, kao rezultat tog rada se ne može predstaviti ništa čvrsto i materijalno. Ono na čemu je sve utemeljeno i na što smjeraju svi ljudski naponi jest određujuća i sjedinjujuća funkcija. Proizvodnja je proizvodnja jedinstva a sama proizvodnja je proizvod. Napredak u svijesti slobode sastoji se u tome da se iz bijednog isječka svijeta koji znanstvenik vidi izrazi svjet u cjelini u obliku diferencijalnog kvocijenta. Ako u budućem društvu um zaista bude određivao događaje, tada je hipostaziranje logosa kao zbilje također prerusena utopija. Suvremena samospoznaja čovjeka nije matematička prirodna znanost koja se pojavljuje kao vječni logos, nego kritička teorija postoojećeg društva koja je zainteresirana za umne prilike. Mora se prijeći na koncepciju u kojoj će ponovo biti prevladana jednostranost koja nužno nastaje zbog odvajanja djelomičnih intelektualnih procesa od ukupne društvene prakse.

5. Građansko mišljenje- posjeduje svojstvo da reflektirajući svoj vlastiti subjekt logičkom nužnošću spoznaje Ego koji sebe smatra autonomnim.

6. Subjekt kritičkog mišljenja- Kritičko mišljenje nije funkcija ni izoliranog pojedinca, ni općenitosti sastavljene od pojedinaca. Subjekt kritičkog mišljenja je svjesno određeni individuum u svojim zbiljskim odnosima s drugim pojedincima i grupama, u svojim suprotstavljanjima s određenog klasom i isprepletenosti s društvenom cjelinom i prirodom. Kritičko mišljenje nije točka u kojoj se u konstrukciji povijesne suvremenosti prikazuje jastvo građanske filozofije. Ograničena sloboda građanskog pojedinca pojavljuje se u liku dovršene slobode i autonomije. Pri mišljenju čovjeka međusobno se raspadaju subjekt i objekt. Metoda koja vodi do tog jedinstva naziva se razjašnjavanje koje u kritičkom mišljenju ne znači samo logički nego i konkretno pov proces. U toku tog procesa mijenja se kako cjelina soc strukture tako i odnos teoretičara prema društvu.

Parsons-Društva: evolucijski i predbeni pristup

Parsons-socijalni sistem: Soc sistem je sistem akcije tj motivacije ljudskog ponašanja. Struktura soc sistema ne može se direktno izvesti iz okvira odnošenja akter-situacija. Ona traži funkcionalnu analizu komplikacija koje proizlaze iz uzajamne interakcije mnoštva aktera. Jedinica svakog soc sistema je akter, kao biće čija je osnovna karakteristika težnja za dosizanjem ciljeva-emocionalno i afektivno reagiranje na objekte i događaje, i kognitivno spoznavanje ili shvaćanje vl situacije, vlastitih ciljeva i samih sebe. Akcija je u tom okviru odnošenja strukturirana u voluntaristički sistem koordinata. cilj je željeno stanje stvari. Sistem soc skicije sadrži sljedeće faktore: akter, cilj, situacija i normativna orijentacija.

Socijalna struktura-sistem suodnošenja aktera, koji međusobno igraju uloge.

Institucionalizirana uloga - podsistem aktera koji tvori mehanizam pomoću kojeg se integriraju razne mogućnosti "ljudske prirode" na takav način da su uključene u zajednički integralni sistem koji uspješno rješava sve probleme s kojima se susreće društvo i njihovi članovi. Dvije primarne funkcije :selektivna funkcija izdvajanja onih mogućnosti ponašanja koje odgovaraju potrebama i toleranciji određene strukture, pri čemu se ispušta ili potiskuje

druge i motivacijska podrška akciji koja je usklađena strukturalnim isčekivanjima. One su i rezultat i faktor kontrole u akciji ljudskih bića u društvu. Kao sistem moraju istovremeno biti usklađene s funkcionalnim potrebama njihovih aktera kao individua i sa socijalnim sistemima koje tvore.

Institucije

- **Situacione institucije** - slučajevi organizacije uloga u skladu s aspektima situacije u koju su smješteni akteri i socijalni sistem
- **Instrumentalne institucije** - usmjerene na postizanje svojevrsnih ciljeva kao takvih
- **Integrativne institucije** - usmjerene na reguliranje odnosa individua kako bi se izbjegao konflikt i unaprijedila suradnja

Djelovanje: sastoji se od strukture procesa s pomoću kojih ljudska bića ostvaruju smislene namjere izatim ih, manje ili više uspješno, izvršavaju u konkretnim situacijama

1.Što za Parsonsa znači da je društvo sust integrativan? Objasni kroz sustav

međudnosa. Društveni sustav je integrativni podsistem djelovanja uopće, a druga tri podsistema djelovanja čine njegovo okruženje. Društveni sistem ima četiri podsistema od kojih su tri funkcionalno specijalizirani za odnose s tri glavna okruženja. Nadalje i ova tri podsistema društvenog sistema možemo smatrati posebnim okruženjima društvenog sistema.

2. Pojam društva objasniti prema djelu društvo- Društvo je tip društvenog sistema koji postiže najviši stupanj samodovoljnosti u odnosu na svoja okruženja, a drugi sistemi djelovanja su njegova okruženja. Parsons kaže da je to u suprotnosti sa shvaćanjem društva kao sastavljenog od konkretnih jedinki u kojem bi drugi sistemi djelovanja bili njegove sastavnice. Samodovoljnost je kriterij koji možemo razdvojiti na pet podkriterija, a svaki se odnosi na jedno od pet okruženja društvenih sistema: 1. Najviša stvarnost 2.sustav kulture 3.sustav osobe 4.bihevioralni organizam 5.fizičko okruženje. Samodovoljnost pritom znači uravnoteženu kombinaciju nadzora društvenog sistema nad odnosom s ovih 5 okruženja, ako i nad svojim stanjem unutarnje integracije.

4 podsistema ljudskog djelovanja: 1.organizam 2.osoba 3.društveni sistem 4.sustav kulture

Funkc preduvj društva(funkc kategorije svakog sistema djelovanja): 1.održavanje najviših upravljačkih obrazaca,2.unutrašnja povezanost sustava 3.usmjerenost na postizanje ciljeva u odnosu na okruženje 4.općenita prilagodba općim uvjetima okruženja. U sklopu sistema djelovanja, sustavi kulture su se specijalizirali za funkciju održavanja obrazaca,društveni sistemi za integraciju jedinica koje djeluju, pojedinci kao sistemi za postizanje ciljeva, a bihevioralni sistem za prilagodbu. Ove četiri funkcije tendiraju tome da se razdvoje na 4 primarna podsistema: održavanje vrijednosti, soc zajednica,politika, privreda.

3. Agil shema-crtež. Bihevioralni organizam je sistem akcije koji rukovodi funkcijom prilagodbe (adaptacije), prilagođavajući i transformirajući vanjski svijet putem privrednog sustava. Sustav ličnosti osigurava funkciju postizanja cilja definirajući sisteme ciljeva i mobilizirajući resurse uz pomoć kojih se oni postižu, putem političkom sustava. Socijalni sistem ima funkciju integracije kontrolirajućih komponente djelovanja pri čemu temeljnu ulogu ima socijalna zajednica. Kulturni sistem ima funkciju latencije opskrbljujući aktere socijalnog sistema s normama i vrijednostima koje ih motiviraju na akciju, putem institucionaliziranih obrazaca kulture. Svaka niža razina osigurava uvjete za višu, a svaka viša razina kontrolira niže razine.

5. Konflikt kod Parsonsa i Marxa Konflikt je više normalna pojava nego iznimka-marx. Parsons naglašava da je glavni temelj društvenog odnosa suradnja, stavljao naglasak na harmoniju društvenog sustava

6. Parsons-socijalna zajednica- Socijalna zajednica je cjelina društva u njegovu kolektivnom aspektu. Ona se konstituira kako normativnim sustavom tako i statusima, pravima i dužnostima koji proizlaze iz pripadnosti, koja se može razlikovati s obzirom na razne podgrupe u zajednici. Društvena zajednica kako bi opstala mora održavati integritet zajedničke kulturne orijentacije, koju dijele svi njezini pripadnici kao osnovu svoga socijalnog identiteta. Ta zajednica mora biti nosilac jednog sustava kulture dovoljno uopćena i integrirana da bi opravdao normativni poredak. Samodovoljnost nekog društva pretpostavlja da će to društvo institucionalizirati dovoljan spektar komponenata kulture kako bi u prihvatljivoj mjeri udovoljio važnim socijalnim zahtjevima. Društvo mora nuditi repertoar za moguće uloge dovoljan da pojedinci zadovolje temeljne osobne pojave u svim fazama života, a da ne idu zvan društva. Socijalna samodovoljnost zahtijeva dovoljan utjecaj na motivacijske obveze.

8. Parsons- kolektiv, uloge, norme, vrijednosti, definirat 4 sustava- Građu društvenih sistema možemo analizirati u 4 nezavisno promjenjive strukturalne komponente: Vrijednosti- imaju primate u onim funkcijama društvenih sustava koje se bave očuvanjem obrazaca. one su zapravo koncepcije poželjnih tipova društvenih sistema koje upravljaju privrženostima jedinki društva. One su državno-prvni spojni el između društvenog i kulturnog sistema. Norme- djeluju tako da integriraju društvene sisteme i specifične su za pojedine društvene funkcije i tipove društvenih situacija. Kolektivni-kategorija unutar društvene strukture, tip strukturalne komponente kod koje prednost ima postizanje ciljeva. Kad pojedinci vrše socijalno značajne funkcije onda to čine kao članovi kolektiva. Uloge su tip strukturalne komponente koji je bitan kod funkcije prilagođavanja. ulogama se određuje klasa pojedinaca prema onom što drugi članovi kolektiva očekuju od njih.

Paradigma evolucije promjene- najvažniji proces promjene sa stajališta evolucije: povećanje sposobnost prilagodbe a to uključuje procese diferencijacije -neka jedinica, podsistem ili kategorija jedinica sa svojim mjestom u društvu se dijeli u jedinice ili sisteme koji se od šireg sistema razlikuju strukturom i funkcionalnim značenjem. Proces napretka-svaka podstruktura koja se razdvojila u diferencijaciji mora posjedovati povećanu sposobnost prilagodbe za

obavljanje svoje primarne funkcije. Proces integracije i stvaranje općenitih resurs-nastankom novih funkcionalnih jedinica postavlja se potreba za snažnijom koordinacijom, a pritom se onda pojavljuje zahtjev za općentijim resursima koji su nezavisni od izvorišta svoje pripadnosti. Uopćavanje vrijednosnog obrasca-sistem ili podsistem koji prolazi kroz proces diferencijacije postaje složeniji. Ovo uopćavanje može izazvati i otpor, jer grupe mogu osjećati privrženost prethodnom vrijednosnom obrascu niže općenitosti. (fundamentalizam)

Koje 3 etape evolucije Parsons definira u svom djelu Društva i kroz

što vidi prijelaz? Socijalnu evoluciju shvaća kao široko postavljene etape razvoja:

1) prvobitna etapa 2) prijelazna etapa 3) moderna etapa. Prijelaz iz prvobitnog u prijelazno društvo omogućen je pojavom (pisanog) jezika. Ovo omogućuje postojanje povijesti i učvršćivanje društvenih odnosa. Prijelaz iz prijelaznog u moderno vidi kroz institucionalizirane odrednice normativnog poretka koje su osobina socijalne strukture i središte zakonskog sistema. Ovdje je riječ o pojavi zakona koji normativne činitelje socijalne strukture čini nezavisnima od političke i ekonomske strukture.

Kritika Parsonsa: Dobio kritiku za harmoniju društvenog sustava agovara status quo u društvu, statičnost, ahistoričnost, zaboravio aktore- usmjerio se na zajednicu, apstraktnost Gl smjerovi kritike funkcionalizma: sim interakcion, fenomenolog i etnometodolog, marksizam, feminizam

Uvjeti funkcionalni- građanstvo se pribojava radikalnih ideja koje se šire među radništvom, pa se stoga najviše pažnje posvećuje usaglašavanju interesa i održavanju društvenih ravnoteža. Funkcija doživljava svoj socijalni uspon u prvoj polovici 20 st u SAD-u. To je teorija koja održava raspoloženje onog dijela srednje klase koji se ne zalaže za individualističko takmičenje jer se sve više uključuje u velike industrijske integracije gdje je potrebna suradnja i integracija. Ideja funkcionalizma vodi zasnivanju društvenog sistema. Usredištu proučavanja funkcionalne teorije nisu ljudi nego društveni sistem. Od socijalista koji su utjecali na Parsonsa na prvom mjestu je Weber. Kada je riječ o funkcionalnom pristupu tada je na prvom mjestu utjecaj Durkheima i Malinowskog.

Merton

1. Tipovi prilagodbe pojedinca u grupu i društvo

Teorija srednjeg obima- obuhvaća uopćavanja dovoljno bliska opaženim podacima da se mogu pretvoriti u pravila koja omogućuju empirijsku provjeru.

Socijalna struktura i anomija- u raspravi o odnosu socijalne strukture i anomije Merton pobija gledište da se devijantno ponašanje može objasniti individualno-psihološkim osobinama pojedinca. Zatim pokazuje da društvena struktura omogućuje da ljudi djeluju na razne načine (načine

prilagodbe) i kako su upravo strukturalni uvjeti osnovni uzrok devijantnog ponaš. Pritom njega ne zanimaju devijantnost ili zločin kao takvi već ga zanimaju strukturalni izvori ili osnove kriminalnih djelatnosti. S društvenog gledišta najvažnija je regulacija sredstava kojima se postižu ciljevi, ili određenje standardnog načina djelovanja na putu prema cilju. Do slabljenja integracije sistema dolazi zbog toga što ljudi uviđaju da ne mogu postići uspjeh u postojećim legalnim uvjetima. Upravo zbog toga pribjegavaju ilegalnim ili devijantnim sredstvima za postizanje cilja što još više slabi integraciju sistema. Njega zanimaju uzroci socijalne integracije a rezultat toga je njegova tipologija devijantnog ponašanja. **Tipologija devijantnog ponašanja:** inovacija-prihvata se cilj, ali ne i sredstva, ritualizam-prihvataju se sredstva ne prihvaća se cilj, povlačenje-ne prihvaćaju se ni cilj ni sredstva, pobuna-cljevi i sredstva se mijenjaju i uspostavlja se novi tip njihove integracije.

Pojam anomije prema Mertonu s posebnim naglaskom na faktore koji

uvjetuju njeno pojavljivanje. U objašnjavanju procesa dezintegracije društva Merton koristi pojam anomija, a znači bezvlašće, nezakonitost ili stanje u kojem nema moralnosti. Problem se ukratko može izraziti kao suprotnost između kulturom nametnutih ciljeva i nemogućnost da ih se dostigne legalnim sredstvima (što vodi k devijantnom ponašanju). Riječ je o tipično funkcionalističkom području istraž kojemu se pristupa na nefunkcionalan način. S jedne strane, od pojedinca se traži da svoje ponašanje uskladi i usmjeri k akumuliranju bogatstva, dok mu se s druge strane poriču djelotvorne mogućnosti da to legalno izvede. Posljedice ovog proturječja javljaju se u vidu pojave psihopatoloških osoba, antidruštvenih ponašanja ili revolucionarnih aktivnosti.

Funkcije su one opažene posljedice koje omogućavaju adaptaciju ili prilagođavanje datog sistema. Disfunkcije su one posljedice koje umanjuju adaptaciju ili prilagođavanje sistema. Siromaštvo je manifestno disfunkcionalno, al latentno postojanje siromaštva je funkcionalno. Postojanje empatije i milosrđa, stvaranje poslova, siromasi građu ulogu žrtvene jandadi.

Manifestne funkcije se odnose na objektivne, vidljive konzekvencije za određene pojedince i grupe koje doprinose adaptaciji ili prilagođavanju sistema i koje su namjeravane i prepoznate od učesnika u sistemu, dok su **latentne funkcije** neintendirane i neshvaćene konzekvencije istog reda. One su skrivene i u njima je skriven društveni interes. U odnosu prema zločincu kazna ima manifestnu funkciju jer je usmjerena na njegovo ukapanje u sistem, au odnosu prema društvu ima latentnu funkciju. Isto je sa ceremonijama primitivnih plemena čija je svrha izazivanje kiše. Proučavanje latentnih funkcija vodi otkrivanju skrivenih namjera. Raspon između latentnog i manifestnog ukazuje na razliku između onoga što jest i onoga što se predstavlja da je takvo.

3 ideal tipa društvenog poretka koji se razlikuju po odnosu između ciljeva i vrednota određene kulture: prvi polarni tip-ograničenja nastaju kada je niz drugačijih postupaka ograničen zakonskim okvirom i načinom provedbe. Drugi polarni tip- u grupama gdje se instrumentalne aktivnosti preobražavaju u svoju negaciju. Izvorne potrebe se zanemaruju, a ritualna dosljednost zakonski dopuštenu ponašanju postaje opsesija. Srednji tipovi- u kojima

postoji sklad između ciljeva kulture i institucionaliziranih postupaka i sredstava, a te grupe su integrirane, relativno stabilne ali i promjenjive.

Merton odbacuje postulat funkcionalnog jedinstva društva, prema kojem svaka društvena pojava ima određenu funkciju i uvodi pojam disfunkcije.